

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ

**СИНТАГМИ СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ :
ПРОЛЕГОМЕНИ ПРАВОВОЇ ІННОВАТИКИ**

до 80-річчя від дня народження
доктора юридичних наук, професора Юрія Миколайовича Оборотова
матеріали
всеукраїнської науково-практичної конференції

14 вересня 2026 року

Одеса
2026

Матеріали подано в авторській редакції

Синтагми сучасної юриспруденції : пролегомени правові інноватики. Пам'яті проф. Ю. М. Оборотова : (до 80-річчя від дня народж. д. ю. н., проф. Ю. М. Оборотова) : матер. Всеукр. наук.-практ. конф.(Одеса, 14 верес. 2026 р. Одеса : Нац. ун-т «Одеська юрид. академія», 2026. 274 с. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.33882>

Матеріали конференції, вміщені у цьому збірнику, відображають прагнення представників української правничої науки осмислити методологічне значення наукової спадщини Ю. М. Оборотова та розглянути актуальні проблеми розвитку сучасної юриспруденції. У працях авторів досліджуються питання методології юридичної науки, традиційні та інноваційні напрями розвитку права, трансформація держави, зміна правової реальності під впливом глобалізаційних, інтеграційних, інформаційних і технологічних процесів.

Окрему увагу приділено проблемам цифровізації права, ролі штучного інтелекту у трансформації юридичної діяльності, зміні форм правового регулювання, розвитку правової системи в умовах європейської інтеграції, а також переосмисленню фундаментальних категорій загальної теорії права та держави.

ліквідації спеціалізованих ЗВО МВС України [5]. Це стосується й системи підготовки юристів, що й сьогодні беруть активну участь у формуванні станового (фактично кастового) суспільства за радянсько-тоталітарним зразком, на кшталт російського («прокурори-інваліди» – лише епізод, але показовий).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Феномен української культури: методологічні засади осмислення / [відп. ред. В. Шинкарук, Є. Бистрицький]. К.: Фенікс, 1996. 478 с.
2. Литвинов О. М. Право як феномен культури: спроба філософського осмислення. Луганськ: Янтар, 2014. 800 с.
3. Право України. 2014. № 1.
4. Оборотов Ю. М. Аспекти розгортання методології юриспруденції. *Право України*. 2014. № 1. С. 33-39.
5. Литвинов О. М. Українська ідентичність та її вороги (алюзія попперова історизму як акт відчайдушного звернення). *Українська ідентичність: історичні, правові та світоглядні засади: матеріали Всеукр. наук.-теорет. конф.* Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2026. С. 194-197.

Ключові слова: культура, людина, дихотомія, бінарність, Схід, Захід.

Key words: culture, human, dichotomy, binarity, East, West.

Крижановський Анатолій Федорович

доктор юридичних наук, професор,

член-кореспондент НАПрН України

НАУКОВА СПАДЩИНА ЯК ДЖЕРЕЛО НОВАЦІЙ: СУЧАСНЕ ПРОЧИТАННЯ ІДЕЙ Ю. М. ОБОРОВОТА

Як виявилося, я довгий час був неспроможним говорити і писати про Ю. М. Оборотова у минулому вимірі. Нас пов'язує так багато часу, подій, людей, надій і розчарувань, а головне — цінностей і підходів, які своєю «масою» відкидали саму версію про його смерть. Він є одним із тих, кому я завдячую багатьма позитивними здобутками мого особистісного розвитку. Я і тепер

подумки моделлю розмови з ним, бо такого співрозмовника вже не маю. Уява легко продукує святкування його фізично живого 85-ліття. Проте розум артикулює неспростовний факт: Оборотов пішов від нас. Фізично. А духовно — Він з нами. Для мене це також неспростовний факт.

Тож далі йтиметься про те, яку спадщину залишив Ю. М. Оборотов і як ми маємо розпорядитися нею — так, аби він сам це підтримав. Для цього недостатньо просто зберегти написане ним, відтворити його погляди чи ще раз переказати його ідеї. Треба спробувати побачити в них те, що не завершилося разом із ним, — те, що здатне продовжувати рух, відкривати нові питання і давати нові відповіді. Саме в цьому я бачу сенс звернення до наукової спадщини Ю. М. Оборотова сьогодні.

Висловлена Юрієм Миколайовичем теза про плинність правової догми бачиться тепер не лише характеристикою самої правової догми, а й слушним методологічним принципом прочитання його наукової спадщини. Спадщина постає не як застиглий корпус текстів, який належить лише зберегти й відтворити, а як те, що продовжує рухатися, входити у нові контексти і породжувати нові смисли.

Тут виникає принципове питання: що саме становить наукову спадщину вченого? Формально відповідь очевидна: це його праці, концепції, положення, поняття, аргументи та висновки. Але визначний учений залишає після себе не лише те, що він написав. Він залишає спосіб бачення проблем, спосіб постановки питань, інтелектуальні ходи, які можуть виявитися продуктивними далеко за межами того контексту, в якому вони виникли. Ю. М. Оборотов був потужним і своєрідним саме у цьому — у здатності бачити проблему, ставити питання і знаходити креативні інтелектуальні ходи, які відкривали нові перспективи. Тому частиною його наукової спадщини є не лише сформульовані ним положення, а й здатність його ідей продовжувати працювати після автора.

Звідси постає головне питання: чи не є справжнім показником життєздатності наукової спадщини її здатність породжувати нові

думки? Якщо так, то спадщина Оборотова значно ширша за сукупність його текстів. Її слід шукати не тільки в тому, що він сказав, а й у тому, що його думки дозволяють нам побачити і сказати сьогодні.

Саме тому ідеї Оборотова варто читати не лише ретроспективно, а й перспективно. Не тільки запитувати: «Що він сказав?», а й ставити інше питання: **«Що з того, що він сказав, ще має бути сказане — вже нами і вже сьогодні?»** Це, зрештою, і є перевіркою життєздатності наукової спадщини.

Особливо промовистим є те, що однією з центральних тем наукової творчості Ю. М. Оборотова було співвідношення традицій і новацій у правовому розвитку. Його концепція виходила з того, що право не розвивається шляхом простого відкидання минулого заради нового: правова традиція і правова спадщина можуть бути не гальмом, а ресурсом розвитку.

Сьогодні сама наукова спадщина Оборотова опиняється у тому ж відношенні до сучасної юридичної думки, яке він досліджував стосовно правової традиції. Вона вже належить до минулого, але це минуле зовсім не обов'язково має бути завершеним. Його ідеї можуть стати традицією — не в сенсі набору положень, які належить повторювати, а як **традиція мислення, що спонукає до нового.**

Саме тут проходить межа між історією наукової думки та її спадщиною. Якщо спадщина Оборотова може бути для нас не лише об'єктом історико-правового чи наукознавчого дослідження, а й джерелом новацій, то маємо побачити ті її елементи, які здатні працювати сьогодні. Для прикладу зупинимось щонайменше на трьох.

Першою такою ідеєю є багатоманітність праворозуміння, яка у Оборотова ніколи не була просто констатацією існування різних визначень права. За нею стояло глибше переконання: право не вичерпується жодною однією його іпостассю, а юридична наука не повинна замикаати його в межах одного способу бачення.

Для свого часу це було принципово важливо. Значна частина радянської, а певною мірою й пострадянської юридичної традиції тяжіла до пошуку «правильного» визначення права, яке мало б стати універсальним ключем до всіх правових явищ. Оборотов ішов іншим шляхом. Його цікавило право у різних вимірах і формах існування, у зв'язках із культурою, суспільством, державою та людиною.

Сьогодні ця ідея набуває нового звучання. Ми перебуваємо у правовій реальності, яку неможливо адекватно описати лише через право як систему норм. Поруч із нормативним виміром існує право як цінність, принцип, інституційна практика, комунікація, спосіб організації суспільної взаємодії. Додаються нові явища — право у цифровому середовищі, транснаціональному просторі, на стику формальних юридичних приписів і нових соціальних практик.

Тому багатоманітність праворозуміння може бути прочитана сьогодні як методологічний імператив: **не примушувати правову реальність відповідати одній наперед заданій схемі.** Сучасне праворозуміння дедалі більше змушене переходити від питання «що є право?» до складнішого комплексу питань: де і як право виникає, у яких формах існує, яким чином діє, що робить його правом і як воно набуває легітимності в очах людини та суспільства. Це вже не просто розширення дефініції, а зміна самої оптики.

Водночас плюралізм праворозуміння не повинен перетворюватися на інтелектуальну байдужість, коли «правом» можна назвати будь-що. Чим ширшим стає наше бачення права, тим більшої точності потребують критерії його правовості. Тому сучасне праворозуміння має одночасно осмислювати співвідношення норми і принципу, права і справедливості, позитивності і легітимності, державного встановлення і соціального визнання, стабільності та розвитку.

Друга ідея, яка заслуговує сьогодні на особливу увагу, — ідея правової традиції та правової спадщини як чинників правового розвитку. Оборотов принципово не сприймав розвиток права як лінійний рух від старого до нового,

де нове автоматично є кращим, а минуле — лише матеріалом, який потрібно залишити позаду. Традиція могла бути не тільки формою збереження, а й формою розвитку. Спадщина — не лише тим, що належить пам'ятати, а й тим, що може бути актуалізоване.

Ця думка сьогодні набуває особливого значення. Українське право переживає інтенсивний період трансформації. Війна, європейська інтеграція, зміна суспільних очікувань, реформування державних інституцій, переосмислення ролі людини у правовій системі — усе це породжує сильний запит на новації.

Однак тут існує небезпека. Новація, яка не має пам'яті, легко перетворюється на кон'юнктуру. Реформа, яка не знає власної правової традиції, ризикує механічно запозичувати чужі моделі. Модернізація, яка не бачить спадкоємності, може втратити те, що вже було вироблено попередніми поколіннями юридичної думки.

Саме тому ідея Оборотова про продуктивність правової традиції може бути прочитана сьогодні як аргумент не на користь реставрації минулого, а на користь його **творчої актуалізації**.

У цьому контексті його власна наукова спадщина стає своєрідним прикладом. Ми можемо ставитися до Оборотова як до представника певної історичної доби юридичної науки. Але можемо побачити в його спадщині традицію, яка сама здатна продукувати нове. У другому випадку його тексти перестають бути лише джерелом відомостей про Оборотова. Вони стають джерелом наших власних інтелектуальних запитань.

Нарешті, третьою ідеєю є плинність правової догми. Саме тут, як на мене, відкривається особливо широка перспектива. Правова догма традиційно сприймається як те, що забезпечує сталість юридичного знання. І це її безумовна функція. Без певної стабільності понять, категорій, конструкцій і принципів право втратило б здатність бути системою. Але догма, яка остаточно застигла, перестає відповідати своєму предмету, якщо сам предмет змінюється. Тому плинність догми — це не заперечення догми. Це визнання того, що

юридичне знання має здатність до самокорекції. Саме так можна сьогодні прочитати одну з найбільш продуктивних інтуїцій Оборотова. Правова догма не повинна бути ні реліктом минулого, ні застиглою конструкцією, яка не дозволяє юридичній думці вийти за межі усталених схем. Її призначення інше: забезпечувати наступність юридичного мислення, одночасно залишаючи йому можливість для розвитку.

Це безпосередньо виводить нас на проблему сучасного праворозуміння. Якщо воно справді претендує на сучасність, то не може бути лише новим визначенням права. Воно має бути **новою здатністю бачити право**.

У цьому сенсі три названі ідеї Оборотова — **багатоманітність праворозуміння, продуктивність традиції та плинність правової догми** — складаються в одну систему. Право постає як явище, яке має пам'ять, але не може жити лише минулим. Воно має догму, але не може перетворювати догму на застиглу форму. Воно має різні способи свого розуміння, але потребує внутрішньої єдності цінностей і критеріїв. І, зрештою, право розвивається не через просте протиставлення традиції та новації, а через їхню взаємодію. Саме тому я не хотів би завершувати розмову про наукову спадщину Ю. М. Оборотова традиційною формулою «його ідеї залишаються актуальними». Така формула, хоча й цілком слушна, є надто статичною для самого Оборотова. Значно точніше сказати інакше: **його ідеї залишаються продуктивними**. А продуктивна ідея — це вже не пам'ятник. Вона продовжує працювати і, можливо, навіть доходити до висновків, яких автор свого часу не формулював. У цьому я і бачу справжню перспективу наукової спадщини Ю. М. Оборотова. Не в тому, щоб говорити його словами про наше сьогодні, а в тому, щоб завдяки його інтелектуальному досвіду навчитися краще бачити наше сьогодні.

І тоді спадщина перестає бути минулим. Вона стає способом входження минулого у майбутнє.

Зміст

ПРИВІТАННЯ ГОЛОВИ ВЧЕНОЇ РАДИ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ», АКАДЕМІКА С. В. КІВАЛОВА.	3
СЕКЦІЯ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ.....	6
Завальнюк Володимир Васильович	
АНТРОПОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРАВОВОЇ ІННОВАТИКИ ЛЮДИНА ЯК СУБ'ЄКТ ОНОВЛЕННЯ ПРАВА.....	6
Дудченко Валентина Віталіївна	
МЕТОДОЛОГІЧНА КОНЦЕПЦІЯ Ю. М. ОБОРОТОВА У ВИМІРІ СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ.....	10
Бехруз Хашматулла	
ТРАДИЦІЇ ТА НОВАЦІЇ ПРАВОВОГО РОЗВИТКУ В НАУКОВІЙ КОНЦЕПЦІЇ ПРОФЕСОРА ЮРІЯ МИКОЛАЙОВИЧА ОБОРОТОВА.....	14
Бобровник Світлана Василівна	
ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНОЇ НАУКИ: АНАЛІЗ ІДЕЙ Ю.М.ОБОРОТОВА.....	21
Манько Денис Григорович	
ЮРИДИЧНИЙ КРЕАТИВІЗМ ЯК СВІТОГЛЯДНО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ.....	26
Рязанов Михайло Юрійович	
НОРМАТИВНИЙ ФАКТ У МЕХАНІЗМІ ПРАВОВОЇ ІННОВАТИКИ	33
Мельничук Ольга Степанівна	
СИНТАГМА ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КОНЦЕПЦІЇ Ю. М. ОБОРОТОВА.....	388
Васильєв Сергій Володимирович	
ТРАНСНАУКА ЯК НОВИЙ ЕТАП РОЗВИТКУ НАУКОВОЇ МЕТОДОЛОГІЇ: ВІД ТРАНСДИСЦИПЛІНАРНОСТІ ДО ІНТЕГРАЦІЇ ЗНАННЯ	433
Литвинов Олександр Миколайович	
СУЧАСНЕ УКРАЇНСЬКЕ ПРАВознавство І деякі проблеми методології: спроба актуалізації культурологічного підходу	49
Крижановський Анатолій Федорович	
НАУКОВА СПАДЩИНА ЯК ДжЕРЕЛО НОВАЦІЙ: СУЧАСНЕ ПРОЧИТАННЯ ІДЕЙ Ю. М. ОБОРОТОВА	54
Богущий Павло Петрович	
ПРАВОВА ІННОВАТИКА У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ.....	60
Антошина Ірина Володимирівна	
МІЖДИСЦИПЛІНАРНІСТЬ ЯК ЗМІСТОВНА ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТОДОЛОГІЇ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	65